

Oslo kommune
Helseetaten

«Barns trivsel – de voksnes ansvar»

**ICDP i kommunale barnehager i
Bydel Grünerløkka**

Rapport 30.08. 2016

1 Bakgrunn for prosjektet

International Child Development Program (ICDP) er et praktisk og kunnskapsbasert program med fokus på veiledet samspill i grupper gjennom 8 temaer for godt samspill. Programmet er norskutviklet, og er forankret i Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet siden 1995. I utgangspunktet er programmet primærforebyggende, men er også videreutviklet for minoritetsgrupper og foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne. Programmet brukes i rundt 35 land i verden, og i Norge er heftet til foreldre og andre omsorgsgivere oversatt til 17 forskjellige språk.

Det er bestemt at ICDP skal brukes i Oslo kommune, men programmet er så langt lite utprøvd i barnehagesammenheng.

Folkehelseplanen for Oslo 2013-2016 omhandler satsing spesielt på barn og unges psykiske helse i folkehelsearbeidet. I forslaget til handlingsplan for psykisk helsearbeid 2015-2018, anbefales det at «det utvikles en pilot for kompetanseheving på psykisk helseområdet for ansatte i barnehager», (side 48).

Folkehelseinstituttets rapport 2014:1 fra den norske mor og barn-undersøkelsen ser på sammenhenger mellom barnehagekvalitet og barns fungering ved 5 års-alder: «Et av funnene kan tolkes slik at god samhandling mellom voksen og barn er assosiert med godt fungerende språk, lite eksternaliserende og internaliserende atferd, høy grad av tilpasning hos barnet, og gode lese-, skrive-, og tallferdigheter» (side 25).

God samhandling mellom voksne og barn kan styrkes gjennom ICDP, som kan ses som et «førerkort» for alle foreldre eller omsorgsgivere. Hensikten med programmet er blant annet å øke bevissthet og kunnskap om samspill og få nye idéer og innspill fra veilederne og de andre deltakerne i gruppen. Barnehagene er vår tids «nye» oppdragerarena, der barn tilbringer mye av sin tid i barndommen. Tydelige og ivaretagende voksne er viktige for å gi barna den omsorgen og de grensene de trenger for en god barndom. Samtidig vil mer sensitive voksne raskere fange opp de barna som trenger mer hjelp, (se faktaboks).

Sensitivisering (i motsetning til instruksjon):

«å tolke andres tilstand og følelser slik at en kan svare sensitivt og tilpasset andres tilstand og behov», Karsten Hundeide, grunnlegger av ICDP, 2007.

Hjelpeapparatet kan da kobles inn tidlig, og barnevernet kan få færre alvorlige saker på sikt. I tillegg både ivaretar og problematiserer programmet kulturelle forskjeller på en inkluderende måte. ICDP-grupper viser seg å være en god arena for å snakke om de vanskelige temaene, gi økt kunnskap om det norske samfunnet, bedre norskkunnskaper og således også bedre integrering. Se evalueringsrapport fra pilotprosjekt i Oslo Voksenopplæring i regi av Helseetaten, 2014.

I Bydel Alna er det utarbeidet et mandat for ICDP blant annet i barnehagene. Flere andre bydeler som Stovner, Grorud, Grünerløkka, Sagene og Søndre Nordstrand har også god erfaring med ICDP-grupper for personalet i barnehagene.

Inspirert av denne bakgrunnen er prosjektet «Barns trivsel – de voksnes ansvar» gjennomført kommunale barnehager i Bydel Grünerløkka. Prosjektet har vært et samarbeid mellom Bydel Grünerløkka og Helseetaten. Prosjektledere har vært ICDP-koordinatorene Even Widegren og Eli Østberg Baardseth tilknyttet henholdsvis barneverntjenesten i bydel og Folkehelse- og omsorgsavdelingen i Helseetaten.

2 Mål og tiltak

Mål: Barn i barnehagen skal møtes av tydelige og ivaretagende voksne.

Målet skal oppnås ved:

A: Å tilby ICDP-veilederopplæring til pedagogisk personell og tilby ICDP-grupper til alle faglærte og ufaglærte for å få en felles forståelse og faglig plattform.

B: Å bedre relasjons- og samspillskompetansen til barnehageansatte slik at de i enda større grad kan møte barns behov som empatiske, engasjerte og tydelige voksne.

C: Å få et godt verktøy for tidlig å fange opp de barna som har behov for mer hjelp og støtte og som er utsatt for omsorgssvikt.

D: Å sikre lik standard og kvalitet med kontinuitet i å tilby det samme programmet til både personalet og foreldre i bydelen, på sikt.

Tiltak:

Inntil 25 ansatte med pedagogisk utdanning i barnehagene skal rekrutteres til å gjennomføre veilederopplæring, og deretter holde ICDP-gruppe for personalet, bestående av mellom 8 og 10 pedagoger og assistenter. Opplæringen skal gjennomføres av ICDP-trenere (de to prosjektlederne). Se faktaboks.

Veilederopplæring:

Fører til sertifisering som ICDP-veileder. Det er 6 dager med teori, deretter gjennomføring av 6 møter med personalet og 2 dager veiledning underveis i gruppen. Logg leveres til slutt.

ICDP-gruppe:

Personalet deltar i en ICDP-gruppe, også kalt sensitiviseringsgruppe. Til sammen 6 møter.

ICDP-trener:

Lærer opp nye ICDP-veiledere.

3 Gjennomføring

I januar 2015 ble det invitert til et møte med avdelingsdirektør for oppvekst, leder og nestleder for barneverntjenesten, seksjonssjef for barnehagene, enhetsleder i Rodeløkka barnehageenhet og seksjonsleder i Helseetaten i seksjon for folkehelsearbeid, for å forankre og implementere prosjektet. Det ble deretter gitt klarsignal for igangsetting.

ICDP-trenerne arrangerte deretter et 2 timers informasjonsmøte for alle barnehagene i bydelen. I alt 27 pedagogiske ledere/barnehageledere fra de fem kommunale barnehageområdene i Bydel Grünerløkka meldte seg på. 25 fikk plass. Opplæringen startet i begynnelsen av september 2015 med gjennomføring av de fleste gruppene innen desember 2015, levering av logg i januar 2016, og sertifisering i februar 2016.

Barnehagene fikk tildelt ekstra vikarmidler fra barnehageseksjonen i bydelen de dagene som ansatte deltok på 6 dager med teori og 2 dagers veiledning under opplæringen. Opplæringen foregikk i Grünerløkka barneverntjenestes lokaler

Evaluering

Alle deltakerne på veilederopplæringen besvarte anonymt tilbakemeldingsskjema flere ganger i løpet av opplæringen. Tilbakemelding fra deltakerne i ICDP-gruppene ble innhentet på ulik måte i de forskjellige gruppene. Barnehageledere ga skriftlig tilbakemelding på åpne spørsmål etter gjennomføringen av opplæring og ICDP-gruppene i barnehagene.

Resultat

I alt ble 22 pedagoger sertifiserte som ICDP-veiledere. Tre av de 25 påmeldte falt fra grunnet sykdom eller endring i arbeidssituasjonen. De 22 deltakerne gjennomførte i alt 10 ICDP-grupper i 10 forskjellige barnehager med 6 til 8 deltakere i hver ICDP-gruppe. De fleste ICDP-gruppene ble gjennomført av to veiledere i fellesskap, noen av tre veiledere. Til sammen fikk ca. 70 barnehageansatte deltatt i en ICDP-gruppe. Hver gruppe ble holdt ukentlig over 6 til 8 uker, og varte i 1 ½ til 2 timer.

Deltakere i ICDP-veilederopplæring	Antall ICDP-grupper	Deltakere i ICDP-grupper
22 pedagoger i barnehagene fikk videreopplæring og ble sertifiserte ICDP-veiledere.	22 pedagoger gjennomførte til sammen 10 ICDP-grupper med ansatte i 10 barnehager. Hver gruppe ble holdt ukentlig over 6 til 8 uker, og varte i 1 ½ til 2 timer.	Ca. 70 ansatte deltok i ICDP-grupper.

4 Tilbakemeldinger fra deltakerne

4.1 Tilbakemeldinger fra deltakerne i ICDP-veilederopplæringen

Alle de 22 sertifiserte veilederne opplevde det som lærerikt å delta på opplæring og gjennomføre ICDP-grupper med personalet, og hadde faglig og personlig utvikling under opplæringen og ved gjennomføring av gruppen.

Tilbakemeldingene var at de:

- Var blitt mer bevisste rundt kultur og oppvekst ved å dele erfaringer både i opplæringen og i gruppen, og mer bevisste på hvordan de selv, kollegaer og foreldre er i samspill med barn.
- I stor grad så flere barn som kan trenge mer hjelp og støtte, og barn som kan trenge mer positiv voksenkontakt.
- Var blitt mer oppmerksomme på om barn kan være utsatt for omsorgssvikt.
- Var blitt mer oppmerksomme på bruk av «merkelapper» (se faktaboks), og hvilket ansvar de som voksne har for å bedre relasjonen til barna i barnehagen.
- Hadde fått økt forståelse for egen viktighet som voksenpersoner for alle barna i barnehagen, og hvorfor noe kan være utfordrende for en selv i relasjon til enkelte barn.
- Hoplevede seg som mer empatiske, engasjerte og tydelige voksne i møte med barn.
- Opplevde at ICDP hjelper til å reflektere over egen praksis, bekrefter god praksis, og øker bevissthet rundt eget potensiale for forbedring.
- Erfarte at barnehageledere hadde vært positive til opplæringen, men noen ønsker noe mer støtte til tilrettelegging for opplæring og praktisk gjennomføring. Det ønskes også mer informasjon om ICDP og omfanget av opplæringen til barnehageledere før opplæring. Nesten halvparten kunne også ønske mer positiv støtte fra kolleger.

Alle deltakerne i ICDP-veilederopplæringen ønsket å holde nye ICDP-grupper, og håpet på støtte fra ledelsen i egen barnehage og i bydelen.

«Merkelapper»=redefinering:

Et barn kan bli karakterisert som f.eks. masete. Hva kan være årsaken til at et barn maser? Et masete barn kan redefineres til et viljesterkt og ressurssterkt barn. Hvordan et barn blir oppfattet er avgjørende for hva slags omsorg barnet får.

4.2 Tilbakemeldinger fra personalet som deltok i ICDP-gruppene

Deltakerne i ICDP-gruppene var jevnt over fornøyde med deltakelse i ICDP-gruppen:

- De opplevde at veilederne var godt forberedt og formidlet ICDP på en god måte, og at det var godt tilrettelagt for gruppeprosess.
- De følte seg velkomne og opplevde positiv stemning som åpnet for å dele personlige erfaringer.
- «Hjemmeleksen» ble av mange oppfattet som veldig viktig for læring (se faktaboks).
- De fleste opplevde positiv støtte fra kolleger for å delta i gruppen.
- De fleste ser i større grad barn som kan trenge mer hjelp og støtte, og nesten alle ser flere barn som kan trenge mer positiv voksenkontakt.
- De opplever det som positivt med oppmerksomhet rundt bruk av merkelapper, og opplever mer bevissthet rundt egen praksis i samspill med barn.
- De har fått økt forståelse for egen betydning som voksenperson for alle barna i barnehagen, og også hvorfor noe kan være utfordrende for en selv i relasjon til enkelte barn.

«Hjemmelelse»:

Det gis en eller flere praktiske hjemmeoppgaver mellom hvert gruppemøte som en hjelp til selvrefleksjon. Oppgavene gjennomgås i plenum.

4.3 Tilbakemelding fra barnehagelederne

Barnehageledernes inntrykk er at de ansatte som har deltatt i opplæringen var fornøyde, og at de er blitt mer løsningsfokuserende og positive.

- De ansatte har generelt fått et bredere fokus på barna og deres omgivelser, og tenker mer helhetlig rundt barna og deres foresatte. Lederne har inntrykk av at de har lært mye både om seg selv og bruken av programmet.
- Deltakere har snakket om «merkelapper», kultursensitivitet og positiv grensesetting både i veiledning og på møte for pedagogiske ledere. Opplæringen kan ha bidratt til at de ansatte kan gi mer bevisst foreldreveiledning.
- Deltakere i gruppen har selv meddelt lederne om nyttige refleksjoner rundt arbeidet i barnehagen, og inntrykket var at deltakerne likte metoden godt.
- Deltakere ga uttrykk for at de er blitt mer bevisste rundt egen rolle og kommunikasjon med barn, og er udelt positive til deltakelse i ICDP-grupper. Alle som deltok prioriterte dette høyt. Det er observert noe holdningsendring og refleksjon hos ansatte.
- Deltakere har gitt uttrykk for at det har vært lærerikt og spennende, og lederne anser ICDP for å være et godt verktøy for å øke kompetansen blant de ansatte.
- Deltakere sier de har lært mye i prosessen, og en leder har sett en praksisendring. En annen leder er derimot noe usikker på praksisendring hos noen av sine ansatte som deltok. Deltakere var fornøyde med å få gruppeveiledning med kontinuitet; god tid og flere møter rundt forskjellige problemstillinger over tid har endret praksis.

- Deltakere synes det har vært spennende, med gode samtaler og diskusjoner, og det ønskes mer av dette.
- Mange deltakere har nå et større fokus på foreldresamarbeid, og har fått nye tanker om helheten rundt barnet.
- Deltakere ga uttrykk for at ICDP-veiledningen var givende. Videre opplevde de det som positivt å bli sett i sitt arbeid, og de likte å jobbe med sin relasjon til barna.
- Noen deltakere opplevde det som utrygt å snakke om egen barndom og «merkelapper» i ICDP-gruppen da slikt kan vekke sterke følelser. De ga uttrykk for at de ble tryggere i ICDP-gruppen etter hvert.
- Noen ansatte som er beskjedne og sier lite i andre møtefora blomstret og tok mer plass i forbindelse med deltakelse i ICDP-gruppen.
- Ansatte som deltok har generelt begynt å reflektere mer over sin rolle i samspill med barn.

4.4 Praktiske utfordringer og ønsker fra ledere og deltakere i veilederopplæringen:

Det er behov for mer tid til planlegging av gruppeveiledning enn antatt. Deltakere i opplæringen har opplevd det som spennende og lærerikt, men også tidkrevende med mye fravær fra avdelingen. Det har gått mye tid til forarbeid og etterarbeid. Det er enklere for en barnehageleder å få forberedt og gjennomført en ICDP-gruppe, enn for de som jobber mer direkte med barna. Det har vært utfordrende i enkelte ICDP-grupper at noen deltakere har hatt mangelfull norsk språkforståelse. Noen mente det bør følge med vikarmidler for ansatte som skal delta i ICDP-grupper. Utfordringer med tilgang til egnede lokaler og teknisk utstyr ble nevnt. Flere ledere tenker at alle ansatte og senere nyansatte skal bli ICDP-veiledere eller delta i en ICDP-gruppe i løpet av noen år, slik at ICDP implementeres mer og bedre i alle barnehagens avdelinger. Mange ønsker seg flere ICDP-veiledere med tanke på å kunne tilby foreldreveiledning også.

4.5 ICDP-trenerens erfaringer

Det var lettere å rekruttere og organisering opplæringen med en yrkesgruppe (barnehageansatte). ICDP-gruppene ble gjennomført og logg levert innen tidsplanen. Frafallet var mindre enn i andre tidligere ICDP-veilederopplæring. Lik arbeidssituasjon åpnet for flere felles spesifikke og praksisnære problemstillinger både under opplæringsdagene og veiledningsdagene. Det ga også en mulighet for nettverksbygging mellom barnehagene i bydelen. Det ble gode refleksjoner rundt barnevern og barn i risiko da ansatt i bydelens barneverntjeneste holdt opplæring. Noen ansatte fra barnehagene har i ettertid vært i kontakt med fagkonsulent i barneverntjenesten for anonyme råd og veiledning rundt enkeltbarn og familier.

5 Prosjektets oppsummering og anbefalinger

I forbindelse med utarbeidelse av rapporten ble det nedsatt en referansegruppe av ICDP-veiledere og ICDP-trenere i Oslo kommune med tidligere erfaringer fra veilederopplæring og ICDP-grupper for barnehageansatte. Referansegruppen har bestått av Lars Semmerud, ICDP-kontakt i Bydel Stovner, Wenche Kjærnli, ICDP-trener i Bydel Alna og Rani Rajmohan, ICDP-kontakt i Bydel Grorud. I samarbeid med referansegruppen har prosjektlederne utarbeidet anbefalinger med tanke på videre implementering av ICDP i Oslo.

God forankring og positiv innstilling i ledelse i barnehagene har vært et av suksesskriteriene for prosjektets resultater. Basert på tilbakemeldinger fra deltakerne i veilederopplæringen og ICDP-gruppene og deres ledere anses målet som nådd; barnehageansatte har fått bedre relasjons- og samspillskompetanse. Dette betyr at de ansatte i større grad enn tidligere kan

møte barnas behov som empatiske, engasjerte og tydelige voksne. De er også blitt mer bevisste på at noen barn har behov for mer hjelp og støtte. Barnehagene kan gjennom at de har fått sertifiserte ICDP-veiledere også tilby ICDP-grupper til foreldre, i tillegg til grupper for ansatte i bydelens barnehager.

Referansegruppen anbefaler ICDP-veilederopplæring og tilbud om ICDP-grupper for ansatte i barnehagene i alle Oslos bydeler. Det foreslås derfor et utviklingsprosjekt over tid for implementering, opplæring og vedlikehold av ICDP-grupper for personalet i barnehagene. Referansegruppen foreslår at en prosjektleder engasjeres i Helseetaten for å være koordinator for ICDP i barnehagene. Prosjektet bør gjennomføres i samarbeid med referansegruppen og andre fagmiljøer med kunnskap om barnehagevirksomhet for å vedlikeholde og videreutvikle ICDP innen barnehagesektoren. Utdanningsdirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Regionsenteret for barne- og ungdomspsykiatri, ICDP-Norge og ICDP-Norden er eksempler på aktuelle eksterne samarbeidspartnere. En mer detaljert prosjektbeskrivelse bør utarbeides sammen med samarbeidspartnerne på bakgrunn av erfaringene som er gjort i dette prosjektet. Det kan på sikt være interessant å undersøke nærmere effekten på barn i barnehager der ansatte er ICDP-veiledere og har ansatte i ICDP-grupper.